

VEILIGHEID
DOOR
SAMENWERKEN

AANPAK FYSIEKE VERLOEDERING

Effectieve aanpakken
om de cirkel te doorbreken

INHOUDSOPGAVE

Deze brochure	4
Fysieke verloedering	5
Graffiti	6
Hondenpoep	9
Zwerfvuil	11
Vandalisme	13
Fysieke verloedering en veiligheidsbeleving	16
Meer informatie	19

DEZE BROCHURE

Fysieke verloedering is één van de meest zichtbare problemen in wijken en buurten. Een verloederde leefomgeving vormt een grote bron van ergernis voor bewoners en brengt bovendien overlast met zich mee.

De aanpak van fysieke verloedering leidt, met relatief eenvoudige maatregelen, al snel tot aantoonbare resultaten. Bij deze aanpak speelt de gemeente als beheerder van de openbare ruimte een cruciale rol.

Om gemeenten hierbij te ondersteunen, heeft het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) een aantal instrumenten ontwikkeld om de fysieke verloedering in wijken en buurten aan te pakken. Deze thematische instrumenten richten zich op de aanpak van diverse vormen van fysieke verloedering, zoals vandalisme, graffiti, zwerfvuil en hondenpoep.

Uitgangspunt van deze CCV-instrumenten is dat de problematiek gezamenlijk en integraal wordt opgepakt. De instrumenten omvatten verschillende interventies en richten zich, naast de gemeenten, op alle andere betrokken partijen, zoals politie, ondernemers, woningcorporaties en niet te vergeten de bewoners zelf.

Veel van de instrumenten zijn ontwikkeld in het kader van het Actieplan Overlast en Verloedering. Dit actieplan, gericht op alle gemeenten, is onderdeel van het project Veiligheid begint bij Voorkomen (VbbV). Doelstelling van dit project is een reductie van criminaliteit en overlast met 25 procent.

FYSIEKE VERLOEDERING

Fysieke verloedering is een probleem dat in alle Nederlandse gemeenten speelt. Het varieert van de aanwezigheid van graffiti en vandalisme tot hondenpoep en zwerfvuil. In buurten en wijken waar verloedering niet wordt aangepakt, neemt de leefbaarheid snel af. Een verloederde buurt tast daarnaast het veiligheidsgevoel van bewoners aan.

In veel gemeenten is fysieke verloedering de laatste jaren uitgegroeid tot een prominent agendapunt. Gemeenten hebben als beheerders van de openbare ruimte een belangrijke taak om de leefbaarheid te vergroten. Dit vereist een multidisciplinaire aanpak onder hun regie. Deze brochure reikt hiervoor een aantal handvatten aan.

GRAFFITI

Graffiti is een groot maatschappelijk probleem, waar bijna elke beleidsmaker in Nederland mee te maken heeft. Het ontsiert de omgeving en werkt verloedering in de hand. Daarbij voelen mensen zich in een omgeving met veel graffiti niet op hun gemak.

Graffitispuiters beschadigen eigendommen van zowel privépersonen als de overheid. Daarbij roept het de ergernis op van veel mensen, die zich storen aan de - in hun ogen - verminkingen van de openbare ruimte.

Het illegaal aanbrengen van graffiti is een vorm van vernieling waarvan het herstel hoge kosten met zich meebrengt. Bovendien nodigt het vaak uit tot het aanbrengen van nog meer graffiti en andere vormen van vandalisme.

‘HET IS DE VRAAG WAAR JE IN WILT INVESTEREN’

Gabry Vanderveen, criminoloog, Universiteit Leiden

“Het is een illusie om te denken dat je graffiti kunt uitroeien. Graffiti zal altijd blijven bestaan, maar dat betekent niet dat je het niet kunt en moet aanpakken. Het is alleen de vraag op welke manier en waar je in wilt investeren.

Je kunt er bijvoorbeeld voor kiezen om flink in te zetten op het verwijderen van graffiti. De drempel om een tag te plaatsen op een muur die al vol met graffiti staat, ligt lager dan bij een schone muur. Het verhalen van schade op de graffitimaker is een andere optie. Hier kan een schrikeffect van uitgaan.

Een gemeente kan ook legale graffiti plekken aanbieden. Ik zie veel heil in de adoptie van kwetsbare plekken door scholen of wijken. Zo kan een school bijvoorbeeld een tunnel adopteren en daar een mozaïek aanbrengen. De gemeente kan graffiti-artisten op kwetsbare plekken, zoals buurthuizen en parkeergarages, muurschilderingen laten maken. Door te kiezen voor gerespecteerde artiesten, minimaliseer je de kans dat anderen over de schildering heen spuiten.”

ROL GEMEENTE

De regievoering van de aanpak van graffiti is in handen van de gemeente. Het tegengaan van graffiti hoort tenslotte thuis in het lokale veiligheidsbeleid. De gemeente is verantwoordelijk voor het graffiti-vrij houden van gemeentelijke panden en straatmeubilair. Daarnaast kan de gemeente ook zorgen voor een helder en gecoördineerd beleid.

De aanpak van graffiti is alleen effectief als het door alle betrokken partijen gezamenlijk gebeurt. Bij de aanpak van graffiti kan de gemeente bijvoorbeeld samenwerken met bewoners, politie, woningcorporaties en bedrijven.

ONDERSTEUNING CCV

Het CCV heeft een toolkit ontwikkeld om graffiti structureel en effectief aan te pakken. Deze is bedoeld voor professionals die zich bezighouden met lokale veiligheid.

De toolkit kan stapsgewijs worden doorlopen en beschrijft vijf sporen van aanpak: een graffiti-schoonmaakregeling, legale graffiti als alternatief, een Meldpunt graffiti, registratie door middel van een graffiti-database en voorlichting. Bij elk onderdeel worden 'best practices' gegeven, zodat inspiratie opgedaan kan worden voor de aanpak in de eigen gemeente.

De toolkit graffiti is te raadplegen op de website van het CCV: www.hetccv.nl/toolkitgraffiti

HONDENPOEP

Overlast van hondenpoep is in heel Nederland een probleem. Landelijk staat het zelfs al jaren op nummer 1 in de top-10 van ergernissen in de openbare ruimte. Hondenpoep zorgt voor stankoverlast, ontsiert het straatbeeld en belemmert kinderen om op grasveldjes te spelen.

ROL GEMEENTE

Hondenbezitters zijn uiteraard zelf verantwoordelijk voor het opruimen van de ontlasting van hun viervoeter. Veel baasjes zijn zich bewust van het ongemak dat mensen ondervinden van hondenpoep en ruimen de poep op, zoals het hoort. Er zijn echter ook hondenbezitters die zich deze moeite besparen, met alle overlast van dien.

De gemeente is als beheerder van de openbare ruimte verantwoordelijk voor het aanpakken van deze overlast. Dat betekent dat de gemeente het probleem inventariseert, de beleidsmatige kaders ontwikkelt, afspraken maakt met betrokken partners, activiteiten coördineert en de resultaten evalueert.

'JE KAN EEN GROOT EFFECT SORTEREN, TEGEN LAGE KOSTEN'

Alexander Scholtes, raadslid (D66) stadsdeel Amsterdam Zuid

“Hondenpoep is typisch een voorbeeld van een probleem waar iedereen zich aan ergert, maar waar gemeenten vaak niet de ambitie bij hebben om echt iets te veranderen. Terwijl de overlast van hondenpoep juist vraagt om een intensieve aanpak. Mentaliteitsverandering onder hondenbezitters moet centraal staan in het beleid, dat verder ondersteund kan worden door creatieve voorlichting en strengere handhaving. Er zijn genoeg acties te bedenken die een groot effect sorteren, tegen lage kosten. Het betrekken van kinderen bij anti-hondenpoepacties is een voorbeeld van een creatieve oplossing. Zo heeft in Amsterdam Zuid een actie plaatsgevonden waarbij scholieren hondeneigenaren aanspraken: eigenaren die een zakje bij zich hadden, kregen een groene kaart, eigenaren die dat niet hadden een gele. Het lijkt veel beter te werken als kinderen volwassenen aanspreken op onbehoorlijk gedrag, dan als een stadsdeelambtenaar dat doet. Het zijn ook vaak kinderen die last hebben van hondenpoep, dus dat is een prima combinatie.”

ONDERSTEUNING CCV

Om gemeenten te ondersteunen bij de aanpak, heeft het CCV een webdossier 'Aanpak hondenpoep' samengesteld. In dit dossier zijn documenten verzameld die helpen bij het ontwikkelen van een aanpak. Het geeft een overzicht van beleidsstukken, mogelijke interventies en lokale aanpakken.

Kijk voor meer informatie op www.hetccv.nl/aanpakhondenpoep

ZWERFVUIL

Rondslingerend verpakkingsmateriaal, zoals blikjes, wikkels en patatbakjes, maar ook sigarettenpeuken, kauwgomresten en kranten, vormen een grote ergernis van veel Nederlanders. Rommel op straat of in het park draagt bovendien bij aan een onveilig gevoel en trekt ongedierte aan. Het is daarom van belang zwerfvuil zo snel mogelijk op te ruimen. De afgelopen jaren is het zwerfafval toegenomen. Levensmiddelen worden ook steeds vaker in een kleine verpakking ‘voor onderweg’ aangeboden. Hoewel jongeren meer zwerfafval veroorzaken dan de gemiddelde Nederlander, mag het aandeel van ouderen niet worden onderschat. Van de mensen die regelmatig zwerfafval veroorzaken, is 18 procent 50 jaar of ouder.

‘KIJK NIET ALLEEN NAAR DE KOSTEN, MAAR VOORAL NAAR DE BATEN’

Bas Peeters, programma-adviseur Agentschap NL

“Burgers verwachten dat de openbare ruimte schoon is en kijken naar de gemeente als dat niet het geval is. Terecht; want de gemeente heeft hierin een belangrijke taak. Dan gaat het bijvoorbeeld om het reinigen van straten en het legen van prullenbakken.

Ik wil gemeenten adviseren om niet alleen naar de kosten te kijken, maar vooral naar de baten op het gebied van leefbaarheid. De aanwezigheid van zwerfafval is bepalend voor de manier waarop mensen de openbare ruimte ervaren. Er zijn indicaties dat een schone gemeente minder met criminaliteit kampt, meer (winkel)publiek trekt en dat de huizenprijzen er hoger liggen.

Het is aan de gemeente om andere partijen bij die aanpak te betrekken, zoals het bedrijfsleven, woningcorporaties en burgers. Die aanpak moet structureel en integraal zijn. Het gaat dus niet enkel om het plaatsen van een paar prullenbakken of strengere handhaving, maar om een sluitend pakket aan maatregelen. Het Focusprogramma Zwerfafval 2010-2012 dat wij voor de VNG uitvoeren ondersteunt gemeenten hierbij, met instrumenten, communicatiecampagnes, workshops en trainingen én met financiële ondersteuning; vooral gericht op de gebieden die qua schoonheid achterblijven bij de rest van Nederland: winkelgebieden, de omgeving van scholen en OV-gebieden.”

Kijk voor meer informatie over het Focusprogramma Zwerfafval op:
www.samenwerkenaaneenschonernederland.nl

Hoeveel zwerfafval er jaarlijks precies op straat terecht komt, is niet bekend. Gemeenten schatten in dat ze gezamenlijk tussen de 300 en 500 miljoen euro per jaar kwijt zijn om het zwerfvuil op te ruimen.

ROL GEMEENTE

Gemeenten zijn niet alleen verantwoordelijk voor het verwijderen van zwerfafval, maar ook voor het voorkomen ervan. Door het plaatsen van afvalbakken en het geven van voorlichting kunnen zij het zwerfafval beperken. Ook regels in de afvalstoffenverordening dragen hieraan bij. Denk aan een verbod om blikjes of papier op straat te gooien. Overtreders riskeren een boete, die door handhavers van de gemeente wordt opgelegd.

ONDERSTEUNING CCV

Om gemeenten te ondersteunen bij de aanpak, heeft het CCV een webdossier 'Zwerfvuil' samengesteld. In dit dossier zijn documenten verzameld die helpen bij het ontwikkelen van een aanpak. Het geeft een overzicht van beleidsstukken, mogelijke interventies en lokale aanpakken.

Kijk voor meer informatie op www.hetccv.nl/zwerfvuil

VANDALISME

Vandalisme en vernieling zorgen in Nederland jaarlijks naar schatting voor 250 miljoen tot 1 miljard euro schade. Naast torenhoge kosten, zorgt vandalisme ook voor verpaupering van de openbare ruimte en aantasting van het leefgenot van burgers.

Opzettelijke vernieling leidt tot gevoelens van onveiligheid, normvervaging en trekt meer vandalisme aan. De emotionele gevolgen voor het slachtoffer zijn meestal niet gering. Maar ook zonder direct slachtoffer te zijn, is het wonen in een omgeving met gehavende bushokjes en kapotte speeltoestellen niet bepaald prettig.

ROL GEMEENTE

De gemeente is verantwoordelijk voor de aanpak van vandalisme. Dat betekent dat de gemeente het probleem inventariseert, de beleidsmatige kaders ontwikkelt, afspraken maakt met betrokken partners, activiteiten coördineert en de resultaten evalueert.

ONDERSTEUNING CCV

Het CCV heeft een webdossier 'Aanpak vandalisme' samengesteld. Het dossier helpt gemeenten om vandalisme structureel en effectief aan te pakken. Het biedt inzicht in hoe gemeenten met vandalisme kunnen omgaan en bevat praktijkvoorbeelden en maatregelen om vandalisme te voorkomen.

Kijk voor meer informatie op www.hetccv.nl/vandalisme

'ZODRA DE AANDACHT VERSLAPT, ZIE JE DE SCHADEPOST OPLOPEN'**Tineke Woudstra, coördinator Vandalismebestrijding gemeente Almere**

"Vandalisme is een probleem waar je als gemeente continu aandacht voor moet hebben. Zodra de aandacht verslapt, zie je de schadepost oplopen. In Almere bedroeg de schade drie jaar geleden bijna 1 miljoen euro. Voor de gemeente reden om een project te beginnen om vandalisme te bestrijden. Dat begon met het creëren van de randvoorwaarden. Er zijn fysieke maatregelen genomen en we hebben de handhaving en repressie geïntensiveerd. Het sluitstuk van de aanpak was de campagne 'Voor Almere, tegen vandalisme'. Deze campagne betrok jongeren, als belangrijkste veroorzakers van vandalisme, op een heel directe, maar positieve manier bij de aanpak. De strekking was: Almere is een leuke stad waar we trots op zijn, laten we dat vooral zo houden. Deze boodschap werd uitgedragen door bekende Almeerders. Jongeren konden zich achter de campagne scharen, door zich met de campagneslogan te laten fotograferen. Daarnaast konden ze zich opgeven als 'Citymaker' en samen met andere jongeren en de gemeente doorpraten over vandalisme en andere onderwerpen die de stad aangaan. Deze aanpak heeft inmiddels zijn vruchten afgeworpen. Na drie jaar is de schade door vandalisme met zo'n 450.000 euro afgenomen. Zo zie je maar dat de aanpak de investering zeker waard is."

Kijk voor meer informatie op: www.veiligalmere.nl

...ger 11 Doc
...dele: 6

Zaterdag
1 JUNI 2004
INCLUIDING
Amsterdam

- 10.00 uur
- 11.00 uur
- 12.00 uur
- 13.00 uur
- 14.00 uur
- 15.00 uur
- 16.00 uur
- 17.00 uur
- 18.00 uur
- 19.00 uur
- 20.00 uur
- 21.00 uur
- 22.00 uur
- 23.00 uur
- 24.00 uur
- 25.00 uur
- 26.00 uur
- 27.00 uur
- 28.00 uur
- 29.00 uur
- 30.00 uur

FRIDAY
WAR

AMC
DJ PREC
LOOPA

FYSIEKE VERLOEDERING EN VEILIGHEIDSBELEVING

De criminaliteit in Nederland daalt al een aantal jaren gestaag. Toch voelen veel mensen zich nog onveilig. De aanwezigheid van fysieke verloedering zoals hondenpoep, zwerfvuil, vandalisme en graffiti blijkt van invloed te zijn op de veiligheidsbeleving van bewoners. Mensen voelen zich onprettig en onveilig als hun straten er onverzorgd uitzien.

ROL GEMEENTE

Net als verbetering van de veiligheid zelf, raakt verbetering van de veiligheidsbeleving het terrein van veel uiteenlopende organisaties en portefeuilles. Van woningbouw tot welzijn, van openbare orde en veiligheid tot openbaar vervoer; veiligheidsbeleving vraagt om een integrale aanpak en is het meest gebaat bij een plek in het normale integrale veiligheidsbeleid, met de gemeente als regisseur.

‘FYSIEKE VERLOEDERING TAST DE VEILIGHEIDSBELEVING VAN BURGERS AAN’

Marnix Eysink Smeets, lector Public Reassurance aan de Hogeschool INHolland

“De afgelopen jaren is de criminaliteit in Nederland flink gedaald, terwijl de onrust over onveiligheid niet zo zeer is teruggelopen. Uit onderzoek blijkt dat een kwart van de Nederlanders zich wel eens onveilig voelt. Je ziet dat veel gemeenten met hun handen in het haar zitten omdat ze niet weten wat ze hier aan kunnen doen. Een van de maatregelen die een gemeente kan nemen om onveiligheidsgevoelens tegen te gaan, is het aanpakken van fysieke verloedering. Onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen liet recent zien dat een verloederde omgeving daadwerkelijk leidt tot gedrag waarin mensen het niet zo nauw nemen met de regels. Dat mensen zich in zo’n omgeving ook minder veilig of prettig voelen, hoeft dus ook niet te verbazen. Zo’n omgeving geeft mensen vaak nog een tweede boodschap. En dat is een boodschap van onverschilligheid van de kant van de gemeente, corporatie of andere beheerders. Onverschilligheid ten aanzien van de buurt en zijn bewoners of gebruikers. Ook die boodschap kan een autonome doorwerking op de veiligheidsbeleving hebben.”

De focus op veiligheidsbeleving werpt alleen vruchten af als alle betrokken partijen zich gezamenlijk inzetten. Een effectieve aanpak vraagt dan ook een helder, gecoördineerd en gestructureerd beleid, waarbij iedere partij zijn verantwoordelijkheid neemt. Wanneer maatregelen goed op elkaar zijn afgestemd, versterken de onderdelen van de aanpak elkaar.

ONDERSTEUNING CCV

Het CCV heeft voor veiligheidsprofessionals een toolkit ‘Veiligheidsbeleving’ samengesteld. Met deze toolkit kunnen zij het gevoel van onveiligheid bij de bevolking rond hotspots, in bepaalde wijken of in een hele gemeente verminderen.

Centraal in de aanpak van de onveiligheidsgevoelens staat de ‘Tafel van twaalf’, een keuzemenu van twaalf interventietypen die in de praktijk kunnen worden toegepast. Bij elke interventie worden concrete handvatten, maatregelen en praktijkvoorbeelden aangeboden. Verder bevat de toolkit informatie over methoden en technieken die nodig zijn om een concrete aanpak te ontwikkelen en in praktijk te brengen.

De toolkit Veiligheidsbeleving is te raadplegen op www.hetccv.nl/veiligheidsbeleving

MEER INFORMATIE

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) draagt bij aan de maatschappelijke veiligheid door met partners integrale aanpakken te ontwikkelen en een brede implementatie van deze aanpakken te bevorderen. Het CCV zorgt voor ondersteuning en afstemming op maat, gericht op de lokale praktijk.

Het CCV heeft onder andere de volgende instrumenten in beheer: het Keurmerk Veilig Ondernemen, de Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan, het Politiekeurmerk Veilig Wonen en Buurtbemiddeling.

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid
Jaarbeursplein 17, 3521 AN Utrecht
Postbus 14069, 3508 SC Utrecht
www.hetccv.nl

Stichting Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV)
draagt bij aan de maatschappelijke veiligheid door het stimuleren van
publiek-private samenwerking, actieve kennisdeling van de veiligheidspraktijk
en kwaliteitsontwikkeling van instrumenten en regelingen.